



# **Модернізація управління в контексті вимог Закону України «Про освіту»**

*Матеріали Всеукраїнської  
науково-практичної онлайн-конференції  
(20 травня 2020 року)*



**Харків – 2020**

**УДК 37.07(477)**  
**ББК 74.04(4УКР)6**

За загальною редакцією директора Інституту підвищення кваліфікації педагогічних працівників і менеджменту освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди, професора Р. Черновол-Ткаченко; заступника директора Інституту підвищення кваліфікації педагогічних працівників і менеджменту освіти ХНПУ імені Г. С. Сковороди, професора О. Мармази; завідувача кафедри наукових основ управління, доцента О. Гречаник.

*Затверджено Вченою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди Протокол № 3 від 12.06.2020*

**Редакційна колегія:**

**Т. Бережна** – кандидат педагогічних наук, вчений секретар Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти»;

**О. Галус** – доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії;

**В. Зелюк** – кандидат педагогічних наук, доцент, директор Полтавського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського;

**З. Рябова** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, управління та адміністрування Державного вищого навчального закладу «Університет менеджменту освіти» НАПН України;

**А. Сбруєва** – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка;

**О. Деменко** – кандидат юридичних наук, доцент, директор Департаменту освіти Харківської міської ради, заслужений працівник освіти України, «Відмінник освіти України».

Тексти доповідей друкуються в авторській редакції.

**Модернізація управління в контексті вимог Закону України «Про освіту» :** матеріали Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції; [за заг. ред. проф. Р. Черновол-Ткаченко, проф. О. Мармази, доц. О. Гречаник]. Ч. 1. — Харків : ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2020. — 425 с.

ISBN 978-966-8196-21-8

Матеріали розкривають аспекти модернізації управління закладами освіти в контексті реалізації Закону України «Про освіту», підготовки сучасних керівних кадрів, менеджерів різних сфер господарювання. На теоретико-прикладному рівні схарактеризовано сучасні підходи до управління закладами освіти різних типів і педагогічними колективами цих закладів, визначено засоби розвитку професійної компетентності педагогічних і науково-педагогічних працівників, персоналу організацій і установ. Висвітлено питання самовдосконалення керівників ЗО і педагогів, розглянуто питання професійного й особистісного розвитку педагогічних кадрів.

Видання буде корисним для здобувачів освіти менеджерських спеціальностей, керівників закладів освіти різних типів, працівників системи освіти, у т.ч. підготовки та підвищення кваліфікації керівних кадрів освіти.

ISBN 978-966-8196-21-8

© Р. Черновол-Ткаченко, О. Мармаза, О. Гречаник  
© Харківський національний педагогічний  
університет імені Г. С. Сковороди,  
ІПКПМО, 2020

<b>Голіздра Я. Д.</b> <i>КОНЦЕПЦІЯ ВЛАДИ Й ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ОРГАНІЗАЦІЇ У ПРИЙНЯТТІ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ</i>	<b>74</b>
<b>Голобородько Є. В.</b> <i>ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В УПРАВЛІННІ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ</i>	<b>81</b>
<b>Гончаренко О. О.</b> <i>ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ</i>	<b>85</b>
<b>Гречаник О. Є.</b> <i>ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ПРАКТИЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ</i>	<b>89</b>
<b>Гречаннікова С. І.</b> <i>КОНЦЕПТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ В ПРОСТОРІ СУЧАСНОГО ДИТИНСТВА СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА</i>	<b>99</b>
<b>Григораш В. В.</b> <i>КОМУНІКАТИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ КЕРІВНИКА ЗАКЛАДУ ОСВІТИ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ</i>	<b>105</b>
<b>Дзюбенко Ю. Л.</b> <i>ІННОВАЦІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ УЧИТЕЛЯ ЯК СКЛADOVA ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ</i>	<b>110</b>
<b>Дмитрів О. В.</b> <i>УМОВИ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ЗАКЛАДІ ОСВІТИ</i>	<b>115</b>
<b>Дундич Д. М.</b> <i>ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНІМИ ПОТРЕБАМИ</i>	<b>118</b>
<b>Євдокимова А. Д.</b> <i>ТЕХНОЛОГІЯ ТАЙМ-МЕНЕДЖМЕНТУ: СУТНІСТЬ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗАКЛАДОМ ОСВІТИ</i>	<b>122</b>
<b>Жернік В. В.</b> <i>МОНІТОРИНГ ЯК ЗАСІБ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ</i>	<b>126</b>
<b>Жуковіна Т. В.</b> <i>РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГІВ</i>	<b>132</b>
<b>Заїка Т. С.</b> <i>ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ВПРОВАДЖЕННЯМ ІНФОРМАЦІЙНО- КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ</i>	<b>135</b>
<b>Ілюхіна І. А.</b> <i>ДИСТАНЦІЙНА ОСВІТА ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ</i>	<b>141</b>

дослідження потребують організаційно-технологічні засади маркетингової діяльності керівника закладу освіти.

#### **Список використаних джерел**

1. Григораш В. В. Маркетингова діяльність директора школи. Харків, 2014. 224 с.
2. Котлер Ф. Основы маркетинга. Москва, 1990. 736 с.
3. Скибінський С. В. Маркетинг : Підручник. Львів, 2000. 640 с.

### **THEORETICAL ASPECTS OF MARKETING ACTIVITY OF THE HEAD OF EDUCATIONAL INSTITUTION**

**Goncharenko O. O.**

*The article reveals the general approaches to the marketing activities of the head of the educational institution. The main types and concepts of marketing are described.*

**Key words:** *marketing activities, types and concepts of marketing.*

**УДК 005.3**

### **ПЕДАГОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ ПРАКТИЧНИХ УМІНЬ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ОСВІТИ**

**Гречаник О. Є.**

*У статті розглянуто сутнісні риси педагогічного контролю практичних умінь майбутніх менеджерів освіти, висвітлено функції та принципи контрольної-аналітичної діяльності, схарактеризовано види, форми, засоби контролю, визначено умови, що сприяють підвищенню якості контролю.*

**Ключові слова:** *педагогічний контроль, практичні вміння, студент (здобувач освіти), викладач, якість, форми, види, принципи, умови.*

**Постановка проблеми.** Розв'язання проблеми підвищення якості підготовки і перепідготовки спеціалістів із вищою освітою на сучасному етапі передбачає значне поліпшення контролю навчальної роботи здобувачів освіти як важливого засобу управління процесом навчання.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблема вдосконалення педагогічного контролю навчальних досягнень студентів завжди перебуває в центрі уваги теоретиків і практиків, різні аспекти цієї проблеми було досліджено й описано в роботах С. Вітвицької, М. Гадецького, В. Григораша, Н. Гронлунд, О. Касьнової, О. Локшиної, В. Сухомлинського, Т. Хлебнікової та інших. Проте потребує уточнення питання встановлення взаємозв'язку між сутнісними характеристиками педагогічного контролю та його якістю.

**Мета статті** – визначити зв'язок між принципами, видами, формами педагогічного контролю практичних умінь майбутніх менеджерів освіти та його якістю.

**Виклад основного матеріалу.** Необхідність контролю навчальної роботи й оцінювання знань здобувачів освіти має об'єктивний характер. Тут діє закономірний зв'язок у ланцюгу: мета навчання – процес – результат –

наступна мета. Але для того щоб педагогічно грамотно визначити мету, необхідно точно знати, що вже досягнуто унаслідок навчання. Далі в ході висвітлення порушеного питання ми будемо користуватися такими поняттями: «контроль» – родове поняття, «перевірка» – процес контролю, «оцінка» – кількісна фіксація виявленого рівня знань у балах, «облік» – документальна фіксація (екзаменаційні відомості, індивідуальні плани студентів тощо).

Контроль (від фр. *control*) має декілька значень. У дидактиці його розуміють як нагляд, спостереження і перевірку успішності здобувачів освіти [2].

Педагогічний контроль – це система перевірки результатів навчання, розвитку й виховання студентів [1]. Загальновідомі такі функції контролю:

- освітня (сприяння поглибленню, розширенню, удосконаленню знань студентів, уточненню і систематизації навчального матеріалу з предмету);
- діагностико-коригувальна (виявлення знань, умінь і навичок, утруднень, недоліків, неуспішності; забезпечення зворотного зв'язку в системах взаємин «студент – викладач» і «студент – студент»);
- контролююча (визначення рівня знань, умінь і навичок студентів, підготовленості до засвоєння нового матеріалу, виставлення оцінок студентам);
- виховна (спрямована на покращення особистої дисципліни, розвиток волі, характеру, навичок систематичної самостійної праці та ін.);
- розвивальна (сприяння розвитку психічних процесів особистості – пам'яті, уваги, мислення, інтересів, пізнавальної активності, мовленнєвої культури студентів);
- стимулювально-мотиваційна (стимулювання студентів до покращення навчальної діяльності, розвитку особистої відповідальності, формування мотивів навчання);
- управлінська (забезпечення цілеспрямованості в навчанні);
- прогностико-методична (стосується як викладача, який отримує досить точні дані для оцінки своєї праці, результатів запровадження своєї методики викладання, шляхів подальшого вдосконалення навчання, так і студентів, оскільки допомагає їм прогнозувати свою навчальну та наукову роботу).

Принципи організації контролю й оцінювання знань студентів визначені метою освітнього процесу у вишах, об'єктивними закономірностями педагогічного процесу в них. Основні принципи перевірки навчальної роботи й оцінювання знань здобувачів освіти такі:

- індивідуального характеру перевірки й оцінювання знань студентів (передбачає індивідуальну роботу викладача з кожним студентом, урахування його індивідуальних особливостей);
- систематичності, системності перевірки й оцінювання знань (здійснення контролю протягом усього періоду навчання студента у виші);

- тематичності (стосується всіх ланок перевірки й передбачає оцінку навчальної діяльності студентів із кожної теми);
- диференційованої оцінки успішності навчання студентів (передбачає здійснення оцінки успішності на основі різнорівневого підходу);
- єдності вимог викладачів до студентів (передбачає урахування викладачами діючих загальнодержавних стандартів);
- об'єктивності (це систематичний аналіз результатів контролю і показників успішності за єдиними критеріями з метою своєчасного запровадження заходів для поліпшення організації та змісту освітнього процесу, підвищення ефективності та якості аудиторних і самостійних занять студентів);
- гласності (доведення результатів контролю до відома суб'єктів освітнього процесу).

Викладені принципи як регулятори контролю навчальної роботи й оцінювання знань студентів визначають конкретні види, форми її організації, критерії та норми оцінки знань студентів. Контроль включає в себе різні види перевірки знань, умінь і навичок.

Педагогічний контроль залежно від часу його проведення поділяється на такі види: попередній, поточний, тематичний, модульний, рубіжний, підсумковий і заключний.

До форм педагогічного контролю належать іспити, заліки, усне опитування, письмові контрольні роботи, реферати, колоквіуми, семінари, лабораторні заняття, курсові роботи, дипломні (магістерські) роботи, індивідуальне навчально-дослідне завдання [4].

Попередню перевірку здійснюють із метою визначення ступеня готовності студентів до навчання залежно від етапу навчання й місця проведення контролю. Можна здійснювати, наприклад, на початку навчального року з метою встановлення рівня знань студентів; перед вивченням нового розділу для визначення питань, що потребують повторення, ступня готовності студентів до сприйняття нової інформації за новою навчальною програмою, у порядку підготовки студентів до практичних чи лабораторних робіт, до роботи над першоджерелами тощо.

Попередню перевірку можна проводити у формах письмових контрольних робіт, фронтальних опитувань перед початком практичних чи лабораторних робіт, усної перевірки окремих груп студентів, стандартизованого контролю знань.

Завданням поточної перевірки успішності студентів є збереження оперативного (безпосередньо в процесі навчання) зовнішнього («викладач – студент – викладач») і внутрішнього («викладач – студент – студент») зворотного зв'язку. На базі отриманої інформації проводять необхідне коригування навчальної діяльності студента, що особливо важливо для стимулювання його самостійної роботи.

Поточна перевірка є органічною частиною навчального процесу і проводиться у рамках чинних форм організації навчання у виші: на лекціях,

семінарах, практичних і лабораторних роботах. Частіше її здійснюють у таких формах:

1) *усна співбесіда* за матеріалами розглянутої теми на початку наступної лекції, з оцінкою відповідей студентів (10 – 15 хв.);

2) *усне опитування* – воно може бути індивідуальним і фронтальним. За індивідуального викладач формулює питання й називає того, хто буде відповідати. За фронтального опитування використовують:

- рецензування відповідей колег за певним планом (Чи все суттєво висвітлено у відповіді? Який новий матеріал, окрім лекційного, було використано вашим колегою? Наскільки послідовно, логічно, лаконічно викладений матеріал? Характер аргументації. Характер висновку, мова доповідача тощо);

- складання студентами плану відповідей колег, написання тез доповіді;

- організація взаємоперевірки (в тому числі запитання конкретному студенту, запитання студентів один одному, робота в групах);

3) *письмове фронтальне опитування* студентів на початку чи в кінці лекції (10–15 хв), відповіді перевіряє викладач після лекції. Бажано, щоб контрольні запитання були заздалегідь підготовлені на окремих аркушах, на яких студенти пишуть відповіді;

4) *фронтальний безмашинний стандартизований контроль* знань студентів за темами залікового модулю (до 10 хв на тему). Проводять найчастіше на початку семінарських чи практичних занять або під час індивідуальної роботи викладача зі студентом;

5) *перевірка за допомогою перфокарт*;

6) *письмова перевірка у вигляді понятійних диктантів*;

7) *домашні завдання*;

8) *практична перевірка* знань на лабораторних і практичних заняттях;

9) *тестова перевірка* знань студентів.

Слід зазначити, що ці форми мають певні особливості. Так, за допомогою усного опитування здійснюють контроль не тільки знань, а й вербальних здібностей. Під час опитування виправляють помилки не тільки у фактичному матеріалі, а й мовні. Письмові контрольні роботи дають змогу документально встановити рівень засвоєння матеріалу. Недоліки усних опитувань – великі витрати навчального часу, особливо, якщо відповіді слабкі, суб'єктивізм оцінок; письмових – значні витрати часу викладача не перевірку робіт. Іспити, як відомо, створюють додаткове навантаження на психіку студентів і викладача. Курсові й дипломні роботи виховують самостійність, уміння працювати з навчальною та науковою літературою, розвивають аналітико-синтетичні вміння.

Тематичну перевірку знань студентів здійснюють на семінарських заняттях, колоквіумах, консультаціях. Основне завдання тематичної перевірки – дати можливість студентам сприйняти й осмислити тему в цілому, в усіх її взаємозв'язках. Тематичний і поточний контроль

взаємопов'язані, наприклад, оцінка знань на семінарських заняттях виступає формою поточної перевірки знань студентів, їхньої самостійної роботи.

Водночас семінарські заняття виступають зовнішньою формою організації тематичної перевірки. Цьому сприяє передусім те, що семінарські заняття присвячують найважливішим темам дисципліни, яку вивчають. Семінарські, практичні й лабораторні заняття сприяють не тільки перевірці знань і способів діяльності, а й узагальненню знань, єдності теорії і практики, формуванню світогляду студентів.

Колоквіуми (від лат. *colloquium* – розмова, бесіда) виступають важливою формою тематичної перевірки й оцінки знань студентів. Головне завдання колоквіуму – мобілізація студентів на поглиблене вивчення провідних тем чи розділів курсу. Неприпустимо, щоб колоквіуми перетворювались на іспит із усього курсу. Мета колоквіуму – допомогти студентам глибше розібратися в теоретичних питаннях, стимулювати їхню дослідницьку роботу. Здебільшого колоквіуми проводять перед виробничою практикою, а також наприкінці вивчення дисципліни.

Консультації з контрольними функціями мають два основних різновиди:

а) консультації, на яких викладач перевіряє конспекти першоджерел, самостійну роботу студентів над допоміжною літературою, допомагає студентам сформулювати необхідні узагальнення;

б) консультації-відпрацювання для студентів, які пропустили лекції, семінарські заняття.

Міжсесійний контроль сприяє забезпеченню ритмічної роботи здобувачів освіти, виробленню в них вміння чітко організувати свою працю, допомагає викладачеві своєчасно виявити тих, хто не встигає, і допомогти їм, вносити відповідні зміни в матеріал, що вивчають на лекціях, у зміст консультацій, індивідуальної роботи зі студентами, контрольних робіт тощо.

Модульний контроль передбачає оцінювання знань і вмінь студентів після опанування ними змістового модуля навчальної дисципліни. Цей вид контролю може передбачати не тільки завдання репродуктивного, але й творчого характеру: наприклад, розробити мультимедійну презентацію до вивченого матеріалу, скласти список наукових джерел для опанування модуля тощо.

Провідне місце в системі контролю навчальної роботи студентів посідає рубіжний контроль (заліки, курсові роботи, виробнича практика), підсумковий і заключний контроль (кваліфікаційні та державні іспити, дипломні роботи).

Заліки – це підсумкова форма перевірки результатів засвоєння студентами матеріалу. Як правило, їх проводять у вигляді бесіди викладача зі студентами. Співбесіди можуть бути індивідуальними, тим більше за умов дистанційного навчання, коли викладач дає доступ до входження залу конференцій по черзі всім здобувачам освіти. Під час заліку викладач констатує факт виконання чи невиконання студентами необхідних робіт.



Якщо студент якісно й систематично працював, викладач може поставити йому залік «автоматично» як суму балів виконаних завдань.

Іспити складають усно або письмово:

- 1) за білетами, затвердженими кафедрою;
- 2) за текстами, що містять теоретичну (тести) і практичну частину;
- 3) іспит «із відкритим підручником» – розрахований насамперед на перевірку вміння швидко знайти необхідну інформацію, користуватися додатковою літературою, довідниками, навчальними посібниками тощо. Очевидно, що такий тип іспиту доцільно проводити зі складних і великих за обсягом дисциплін. Академік П. Копнін уважав, що такий іспит доцільно проводити, наприклад, у бібліотечному залі з відкритим фондом літератури;
- 4) практичний іспит – найчастіше зводиться до виготовлення студентами натуральних об'єктів, їх схем, макетів тощо. З урахуванням нашої специфіки, мова йде про розв'язання підготовлених управлінських або педагогічних ситуацій.

За умов кредитно-трансферної системи навчання набув поширення тестовий контроль знань студентів. У педагогічній літературі під дидактичним тестом розуміють підготовлений, згідно з певними вимогами, комплекс завдань, які пройшли попереднє випробування, із метою визначення якісних показників, і дозволяють виявити в учасників тесту компетенції, і результати якого піддаються певному оцінюванню заздалегідь встановленими критеріями [3].

У тестології виділяють різні види тестів. Їх класифікують за такими ознаками:

- 1) за цілями – з елементами навчання й виключно контрольні;
- 2) за характером необхідних дій, які передбачають:
  - просте відтворення знань (методи збирання інформації – це...);
  - аналіз ознак поняття (за якою ознакою О. Титова виділяє такі форми виховної роботи, як заходи, ігри, справи);
  - виконання певних дій – обчислення, зіставлення, логічний висновок тощо (встановить ієрархію понять «методи виховання, прийоми виховання, засоби виховання» за допомогою схеми);
- 3) за характером відповіді – відкриті чи закриті;
- 4) за місцем у навчальному процесі – початкового рівня підготовки, поточного контролю, модульного чи підсумкового контролю;
- 5) за рівнем засвоєння – тести I рівня на впізнання, дізнавання й розрізнення; тести II рівня – відтворення інформації про об'єкт напам'ять; III рівня – виконання типових завдань; IV рівня – творчого застосування здобутих знань;
- 6) за видом – словесні, числові, знакові, зорово-просторові (схеми, таблиці, графіки, малюнки, презентації тощо);
- 7) за схемою відповіді – з відповіддю «так – ні», на закінчення думки, із вибором правильної відповіді, на порівняння або зіставлення, на пояснення понять, на кількісне співвідношення фактів або що;

8) за засобами – бланкові, предметні, із використанням технічних засобів, практичні;

9) за рівнем стандартизації контролю – стандартизовані чи не стандартизовані;

10) за принципом підбору змісту тесту до конкретної групи студентів – адаптивні чи не адаптивні;

11) за конструкцією програми контролю – незалежні одне від одного або «тести-сходи»;

12) за характером контролю – індивідуальні або масові (фронтальні);

13) за функціями перевірки – констатувальні, діагностичні та прогнозувальні.

Тест, як правило, складається з двох частин – інформаційної та операційної. Інформаційна частина має включати чітко і просто сформульовану інструкцію, що і як слід виконувати учаснику тестування. Бажано, щоб інструкція супроводжувалася прикладом виконання. Операційна частина тесту складається з певної кількості тестових завдань. Роботу із складання тестового матеріалу доцільно виконувати в кілька етапів:

- 1-й етап – структурування навчального матеріалу;
- 2-й етап – встановлення логічних зв'язків між елементами, складання логіко-структурних схем тем, розділів і предмета в цілому;
- 3-й етап – розроблення тестових завдань, відбір таких елементів, знання яких можна перевірити за допомогою тестування;
- 4-й етап – обрання оптимальної форми тестових завдань, вибір у разі необхідності онлайн ресурса для проведення тесту;
- 5-й етап – складання плану тесту, розроблення стандартних бланків відповідей;
- 6-й етап – перевірка тестів.

На основі аналізу таких видів контролю, як попередній, поточний, тематичний, модульний, підсумковий, заключний, пропонується класифікація тестів за видами контролю: 1) тести попереднього; 2) поточного; 3) тематичного; 4) модульного; 5) підсумкового; 6) заключного контролю.

Загальноприйнятим кількісним критерієм оцінювання є коефіцієнт засвоєння  $K$  (відношення правильно виконаних операцій ( $m$ ) до загальної кількості існуючих ( $p$ )). Для оцінювання успішності пропонують використовувати таку шкалу: при  $K = 60\text{--}73\%$  – «задовільно»,  $K = 74\text{--}89\%$  – «добре»,  $K = 90\text{--}100\%$  – «відмінно».

Тестовий контроль має такі переваги перед іншими способами перевірки знань, зокрема:

- 1) упродовж досить обмеженого часу може бути перевірена якість знань значної кількості студентів;
- 2) можливий контроль знань, умінь, навичок на необхідному рівні;

- 3) на підготовчому етапі впровадження тестового контролю реальним є самоконтроль;
- 4) знання оцінюють більш об'єктивно;
- 5) створюють умови для постійного зворотного зв'язку між студентом і викладачем.

Проте тестовий контроль має істотні недоліки, які можна поділити на три групи:

- 1) недоліки, які властиві контролю за своєю суттю: імовірність випадкового вибору правильної відповіді або здогадка про неї; можливість у процесі застосування тестів закритого типу оцінити тільки кінцевий результат, у той час як власне процес, що привів до нього, не розкривається; тести не дають можливості в повному обсязі перевірити розумовий розвиток студента, його усне мовлення;

- 2) недоліки психологічного характеру – стандартизація мислення без урахування рівня розвитку особистості; кілька відповідей, серед яких слід вибрати одну, є не що інше, як «навідні запитання», що полегшують і роблять одноманітними інтелектуальні зусилля тих, кого тестують;

- 3) недоліки, що ґрунтуються на організаційно-методичних показниках: значні витрати часу на складання необхідного «банку» тестів, їх варіантів, трудомісткість процесу; необхідність високої кваліфікації осіб, які розробляють тестові завдання; неможливість перевірки засобами тесту всього навчального матеріалу, особливо перевірки практичних умінь. Різні дисципліни неоднаково піддаються формалізації й тому погано вкладаються в систему тестових завдань.

Можна запропонувати шляхи усунення цих недоліків. Наприклад, доведено, що оптимальна кількість варіантів закритого типу – 4–5. Чим більше їх, тим менша вірогідність угадування. При цьому треба мати на увазі, що витрати часу на розроблення тесту з п'ятьма відповідями приблизно вдвічі більші, ніж з чотирма. Вірогідність угадування в разі трьох відповідей порівняно з двома дорівнює 17 %. При чотирьох порівняно з трьома – 8 %; перехід від чотирьох варіантів відповідей до п'яти дає зниження вірогідності угадування лише на 5 %, а від п'яти до шести – 3,4 %.

Виокремлюють три головні критерії якості тестів: надійність, валідність, об'єктивність [2].

Під надійністю розуміють відносну свободу від похибок під час вимірювання. Надійним тест можна назвати тоді, коли при його повторному проведенні через певний час, дістають ті самі результати.

Валідність – це відповідність змісту, форм і методів педагогічного контролю його меті. Тест валідний, якщо за його допомогою можна перевірити те, що потрібно перевірити. Підвищенню валідності педагогічного контролю сприяють експертні оцінки всього контрольного матеріалу, приведення його відповідно до вимог освітніх програм, розроблених на основі галузевих стандартів.

Об'єктивність педагогічного контролю стосується двох принципових напрямів. Перший – досягнення об'єктивності шляхом формування

колегіальної оцінки, що виставляє спеціально створена комісія, другий – використання стандартних тестових програм, технічних засобів контролю.

Для того щоб тестовий контроль знань був результативним, необхідно дотримувати таких психолого-педагогічних вимог щодо його застосування.

1. Поступове впровадження тестового контролю та ускладнення завдань.
2. Комплексний характер завдань.
3. Тестовий контроль мусить гарантувати об'єктивність оцінки знань, умінь і навичок студентів.
4. Важливим є дотримання організаційної чіткості в проведенні тестового контролю, яка передбачає: наявність оргмоменту, під час якого викладач пояснює тестові завдання, дає відповіді на запитання студентів, обов'язково визначає час, необхідний для виконання роботи; забезпечення кожного студента бланком відповідей стандартного зразка.
5. Тестові завдання дають змогу значно скоротити час очікування студентами оцінки після виконання завдання, що є дуже суттєвим фактором – як психологічним, так і виховним.
6. Обов'язково слід робити аналіз результатів тестування.

Можна виокремити *шість типів розумових навичок*, визначаючи для кожного з них систему дій студента (табл. 1) – інформація (знання), розуміння, застосування, аналіз, синтез, порівняльна оцінка.

Таблиця 1

**Типи розумових навичок**

№	Розумові навички	Визначення	Дії студента
1	Інформація (знання)	Запам'ятовування специфічної інформації, базових понять	Згадує, реагує, довідується
2	Розуміння	Розуміння заданого матеріалу незалежно від іншого матеріалу, вирішення типових ситуацій, передбачення результатів досвіду	Пояснює, показує, інтерпретує
3	Застосування	Використання методів і теорій у нових, не зовсім типових ситуаціях	Демонструє, конструює, застосовує
4	Аналіз	Розподіл інформаційного об'єкта на складові елементи, виявлення взаємозв'язків	Обмірковує, перелічує, порівнює, міркує, виокремлює, оцінює
5	Синтез	Складання цілого з окремих його частин	Комбінує, складає, моделює, планує
6	Порівняльна оцінка	Визначення цінності методів і матеріалів, коли задано цілі, стандарти, критерії	Оцінює за параметрами, зіставляє, прогнозує

Відповідно до цих типів складають тестові завдання, які можуть бути представлені у вигляді фрази, тексту, малюнка, схеми, графіка, символів, таблиць тощо. Наведемо приклади.

*Завдання відкритого типу* може мати безліч розв'язків або допускати довільну форму відповіді. *Завдання закритого типу* за формою відповідей розподіляють на кілька видів: множинний вибір (меню) пропонує велику кількість закінчених відповідей, із яких слід вибрати одну або кілька правильних; альтернативний тип завдань допускає лише два варіанти відповіді («так – ні», «правильно – неправильно» тощо). Випробуваний має вибрати одну з них. *Завдання на закреслення зайвого* передбачають, що дано перелік об'єктів, із яких, визначивши закономірність відношення і зв'язку, необхідно викреслити один. *Завдання на відповідність*, виконуючи які, потрібно відновити відповідність елементів із двох множин, списків, порівняти або знайти частини, підібрати визначення в одному стовпчиків, які відповідають термінам в іншому, причому кількість визначень і термінів може бути різною в стовпчиках. *Завдання з конструйованою відповіддю* – необхідно скласти твердження (чи правило), вписавши в пропущених місцях заданого тексту варіанти із запропонованого списку. *Завдання на завершення послідовності* – завдання на продовження якогось ряду або визначення попереднього (середнього, наступного тощо). *Аналогія* – за формою може бути як завдання відкритого, так і закритого типу.

Викладач може впорядковувати банк тестових запитань, із яких частину використовувати для проведення поточного, модульного й підсумкового контролю. Однак, під час проведення підсумкового контролю необхідно використовувати не тільки тестову перевірку знань, а й різнорівневі завдання. Студенти таким чином будуть мати можливість виконати всі запропоновані завдання й у разі правильної відповіді отримати найбільшу кількість балів за цей вид роботи або виконати частину завдань і отримати меншу кількість балів.

**Висновки та перспективи подальшого дослідження.** Таким чином, завдяки дотриманню принципів контролю, поєднанню різних видів і форм контролю практичних умінь здобувачів освіти можна підвищити якість педагогічного контролю. Перспективою подальших досліджень є вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти.

#### **Список використаних джерел**

1. Гадецький М. В., Хлебнікова Т. М. Організація навчального процесу в сучасній школі. Харків, 2004. С. 67—78.
2. Гречаник О. Є., Григораш В. В. Організація внутрішнього аудиту в закладі загальної середньої освіти: колект. монографія. Харків, 2019. 144 с.
3. Гронлунд Н. Е. Оцінювання студентської успішності: Практ. посіб. Київ, 2005. 312 с.
4. Локшина О. І. Світові тенденції розвитку оцінювання навчальних досягнень учнів. *Педагогіка і психологія*. 2006. № 4 (53). С. 109—119.

## PEDAGOGICAL CONTROL OF PRACTICAL SKILLS OF FUTURE EDUCATIONAL MANAGERS

Grechanyk O. Ye.

*The article considers the essential features of pedagogical control of practical skills of future education managers, highlights the functions and principles of control and analytical activities, describes the types, forms, means of control, identifies conditions that improve the quality of control.*

**Key words:** pedagogical control, practical skills, student (student), teacher, quality, forms, types, principles, conditions.

УДК 005.3

## КОНЦЕПТИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ В ПРОСТОРИ СУЧАСНОГО ДИТИНСТВА СТАРШОГО ДОШКІЛЬНИКА

Гречаннікова С. І.

*У статті розкрито концепти соціалізації старшого дошкільника шляхом впровадження відповідних механізмів та технологій в освітній процес закладу дошкільної освіти.*

**Ключові слова:** концепти, соціалізація, старший дошкільник, механізми й технології соціалізації, заклад дошкільної освіти.

**Постановка проблеми.** Змінність суспільних процесів в Україні, їх масштабність та глибина, суперечності складного періоду соціально-економічних змін останніх років зумовлюють загострення інтересу до проблеми соціалізації особистості старшого дошкільника. Це зумовлено тим, що саме в цей період він починає включатися у межах своїх вікових можливостей у важливі сфери життя суспільства, активно взаємозбагачується взаємовідносинами з іншими людьми, відбувається засвоєння ним елементарних понять особистісного розвитку, вправлення у соціальній поведінці, формуються вміння і навички рольової поведінки, здатності пристосовуватись до оточення.

Обумовлене вище, спонукає нагальну потребу в осучасненні змісту, обґрунтуванні перспективних форм, методів і власне засобів забезпечення в закладі дошкільної освіти (ЗДО) важливого поетапного процесу соціалізації старших дошкільників та його систематичного вдосконалення. ЗДО, як потужна соціально-педагогічна система, стає важливою ланкою, покликаною ефективно вирішувати проблему надання допомоги в засвоєнні соціального досвіду і входженні старшого дошкільника в систему соціальних стосунків. Отже, у сучасній соціокультурній ситуації головною домінантою є соціалізація особистості старшого дошкільника як результат її соціального розвитку та виховання, досягнення оптимальної форми соціальної активності та компетентності, що дасть змогу дитині цієї вікової категорії бути активним перетворювачем власного життя та довкілля, мати право свободи вибору і ставати суб'єктом власної життєдіяльності.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Вивчення наукових джерел у галузі дошкільного дитинства Л. Артемова, Г. Беленька, О. Богініч,